

Європейське право. Теорія і практика

340.137(477+4):008.2

**ПРАВОВА АПРОКСИМАЦІЯ УКРАЇНИ ДО УМОВ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

О.К.Вишняков,

завідувач кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства

Одеської національної юридичної академії, д.ю.н.

*Угодою про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною разом з іншими спільними інструментами забезпечуються правові рамки відносин. Нові багатосторонні механізми Європейської політики сусідства та Східного партнерства мають стати додатковою рушійною силою цього процесу. Угода про асоціацію, що незабаром укладатиметься, має оновити спільні інституціональні рамки ЄС-Україна, сприяти поглибленню відносин у всіх сферах та утвердженню політичної асоціації та економічної інтеграції через взаємні права та зобов'язання. Підтверджується, що поступова конвергенція України щодо ЄС, зокрема в правовій сфері, має зробити внесок у подальший прогрес у взаєминах. Угода про асоціацію ЄС-Україна та інструмент з її імплементації ("Порядок денний", 2009) мають допомогти консолідації демократичних реформ, зокрема судової реформи, поваги до верховенства права та прав людини, транспарентності та демократичної відповідальності, боротьби проти корупції, а також у зростанні участі громадян в процесі публічного прийняття рішень в Україні. Запровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі ЄС-Україна має вести до поступової та ще більш глибокої інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС паралельно з імплементацією відповідних елементів *acquis* ЄС.*

Ключові слова: ЄС, Україна, партнерство, співробітництво, політична асоціація, економічна інтеграція, Європейська політика сусідства, Східне партнерство, зона вільної торгівлі, внутрішній ринок

Вступ

Поява феномену ЄС вже довела свого часу, що участь у спільному європейському ринку є економічно вигідною, причому як для держав, так й для суб'єктів економічної діяльності. Усунення фізичних, технічних та фіскальних бар'єрів вже в умовах діючого спільного ринку і перехід на початку 90-х років до єдиного внутрішнього ринку ЄС з єдиною економічною політикою означало заощадження понад 100 млрд. екю (з появою євро він був прирівнений до екю) прямих витрат та ще додатково близько 100 млрд. екю за рахунок зниження цін, підвищення ефективності виробництва та конкурентноздатності товарів. Вартість зазначених бар'єрів набула назву "затрати не-Європи" [1]. Тобто, ці затрати - величезні кошти, які європейські країни, що не є учасниками єдиного ринку ЄС, сплачують або недоотримують із-за своєї не-інтегрованості. З тих пір Співтовариство значно просунулося вперед, перейшло до нової фази інтеграції – економічного та валютного союзу, що несе іще додатковий економічний ефект. Його демонструє, зокрема, практика запровадження євро як єдиної валюти.

Орієнтація на ринкову економічну модель породжує проблему наближення української правової системи, у першу чергу тих її частин, які забезпечують економічні відносини, до західних правових систем як на рівні їх загальної типології, так й до регіональних та національних систем

розвинутих західних країн. Протягом десятиліть західноєвропейські країни демонструють значне зростання ефективності економіки за рахунок створення в рамках ЄС інтегрованого ринку. Єдиний внутрішній ринок та скоординована фінансова система ЄС показали набагато вищий рівень стійкості стосовно глобальних кризових явищ, що виникли останнім часом. Приєднання до цього ринку на загальному тлі реінтеграції до Європи є викликом для України та нагальним практичним завданням, бо існуючий модус відносин з ЄС вже не відповідає вимогам часу. Загроза енергетичної кризи в Україні ще сильніше підштовхує до переходу від традиційної форми співробітництва до інтеграційної моделі у стосунках з ЄС.

Приєднання України до системи угод СОТ, а також реалізація програмних документів щодо інтеграції України до ЄС потребуватимуть протягом певного перехідного періоду остаточного опанування ринкових методів регулювання товарних майнових відносин, апробації державних антикризових заходів та відповідного реформування правової системи. Йтиметься про перехід від управління до регулювання та всебічної дерегуляції у недержавному секторі економіки у сукупності з підвищенням регулюючої ролі держави у державному секторі, а у кризові періоди - щодо усієї економіки. Завдяки певним крокам у ринковому напрямі Україна набула статусу країни з ринковою економікою за законодавством США, а наприкінці 2005 р. позбулася статусу, презумованого за законодавством ЄС як “країна з неринковою економікою”[2]. Але потребує реформи механізм функціонування банківської системи, фінансових інституцій та системи фінансових послуг, цінове адміністрування, що в їх нинішньому стані заважає розвитку зовнішньоекономічної діяльності, взаємовигідній торгівлі, припливу іноземних інвестицій в Україну, діяльності українських зовнішніх інвесторів. Державна підтримка галузей національної економіки та окремих підприємств має відповідати міжнародним та європейським правовим стандартам та принципам.

1. Організаційно-правові форми співробітництва України з ЄС

Правовою базою відносин України та ЄС поки що виступає Угода про партнерство та співробітництво з ЄС від 14.06.1994 р.[3] (УПС), період дії якої продовжуватиметься до укладення нової базової угоди [4]. В УПС закладено програму законодавчого та регуляторного “наближення”, без фіксованих кінцевих термінів. Слід відзначити, що участь України у окремих видах діяльності та програмах ЄС, включаючи такі аспекти як захист споживача, стандарти, органи з охорони довкілля та дослідницькі установи, є відкритими, тобто автономними. Що стосується інших напрямів, то участь України тут залежить від прогресу у реформах. Наприклад, підтримка країнами-партнерами УПС (тобто, Україною та країнами-членами ЄС) подальшого розвитку політики щодо підприємництва має супроводжуватися наближенням регуляторної політики України до регуляторної політики ЄС.

Для України було передбачено обов'язок докласти зусиль для забезпечення того, щоб її законодавство стало сумісним із законодавством Співтовариства (ст.51 УПС). На виконання цього зроблено серйозні кроки у напрямку ринкової економіки та проведено відповідні зміни в законодавстві. Перш за все, це прийняття Верховною Радою України пакетів так званих “СОТівських” законів у зв'язку зі вступом України до СОТ. Варто мати на увазі, що з точки зору ЄС членство у СОТ розглядається як інтеграційна частина позитивної економічної програми та як сигнал для розширення торговельних та інвестиційних зв'язків з відповідною країною. Отже, зазначені законодавчі зміни в Україні стали важливою складовою євроінтеграційних процесів.

Одним з перших документів ЄС, що визначав для України власне інтеграційний напрям, стала прийнята 1999 року у Гельсінкі Європейською радою “Спільна стратегія щодо України” [5]. У документі відзначалося, що основну відповідальність за майбутнє України несе вона сама, а також відбивалися цілі ЄС, зокрема: сприяти виникненню в Україні стабільної, відкритої, плюралістичної демократії, що керується принципом верховенства права і служить фундаментом стабільно функціонуючої ринкової економіки на благо всього народу України; розвивати економічне співробітництво з Україною. “Спільна стратегія” підкреслювала, що імплементація УПС – необхідна умова для успішної інтеграції України в європейську економіку і що це допоможе Україні підтвердити свою європейську ідентичність. Хоча “Спільна стратегія” відбивала лише спільну позицію Європейського Союзу і його держав-членів, і стосовно України була одностороннім актом, вона, проте, визначала сама себе як основу для подальшої спільної

взаємовигідної роботи ЄС та України. Аналіз документів Гельсінського самміту ЄС показує, що через них, як і через раніше прийняті документи ЄС з питань співробітництва з Україною, червоною ниткою проходить ідея інтеграції України до ЄС за допомогою активної адаптації до умов європейського і міжнародного правового простору.

2. Багатосторонні ініціативи Європейської політики сусідства та “Східного партнерства”

Європейська політика сусідства була сформульована у офіційних комюніке Комісії, адресованих Раді ЄС та Європарламенту [6], а також у пов’язаних з ними документах, наприклад, в окремих доповідях апарату Комісії щодо України [7].

ЄПС знайшла відображення і в Лісабонському договорі ЄС 2007 р.[8]. По-перше, закріплено правові терміни “сусіди Союзу”, “сусідні країни” та “добросусідство”. По-друге, виписано формулу сусідства – “особливі зв’язки” з метою створення на ґрунті цінностей Союзу “простору процвітання та добросусідства”, якому притаманні близькі та мирні стосунки на засадах співпраці. По-третє, окреслено правові перспективи такої співпраці – укладення окремих угод з країнами-сусідами, що передбачають взаємні права і обов’язки та можливість “спільних дій”, тобто, - більш високий рівень співпраці, а отже – початковий етап переходу до власне інтеграції до ЄС. Передбачена ЄПС можливість для України не маючи статусу члена ЄС увійти до внутрішнього ринку ЄС та зайняти там свою частку (stake) означатиме створення спільного ринку ЄС та України на теренах їх внутрішніх ринків. незалежно від питання членства в ЄС Це означає водночас і пропозицію надати для ЄС відповідну частку на національному ринку країни-“сусіда”. Отже, цим відкривається шлях до поступової інтеграції національного ринку України до внутрішнього ринку ЄС. Це є найважливішим проміжним етапом для повної, організаційно-інституційної, інтеграції України до ЄС.

Економічні інтеграційні процеси потребують відповідної правової інтеграції, зокрема поступового наближення правового забезпечення майнових відносин товарного характеру в Україні до умов внутрішнього ринку ЄС, до правових засад і принципів, що діють на цьому ринку, з метою досягнення сполучності з нормами права ЄС та країн-членів, а згодом – гармонізації, а також уніфікації у деяких галузях чи напрямках. Відкривається також перспектива функціонування в Україні поряд з національною правовою системою системи права ЄС в частині регулювання ринку та перспектива розподілу функцій регулювання між обома системами на зразок розподілу компетенції між ЄС та країнами-членами ЄС щодо правового забезпечення внутрішнього ринку ЄС.

ЄПС стала відповіддю ЄС на виклики останнього етапу розширення Європейського Союзу у 2004 та 2007 роках. Розширення поставило перед ЄС проблему відносин з новими “сусідами” на Сході, в тому числі з Україною. Ідея ЄПС бере початок з Копенгагенського самміту ЄС (грудень 2002 р.), де було визначено, що розширення ЄС надає нових можливостей для розвитку відносин із сусідніми країнами, заснованих на спільних політичних та економічних цінностях [9]. Запропоновано також програми і схему використання нових та діючих програм ЄС щодо співробітництва з країнами-сусідами [10]. Часові межі дії нової стратегії чітко не визначено, але йдеться про період, що дорівнює, принаймні, десяти рокам, починаючи з 2003 року. На цей період, а також і надалі проголошено, що “здатність Союзу забезпечувати для своїх громадян безпеку, стабільність та сталий розвиток не буде більше відокремлюватися від його інтересів тісного співробітництва із сусідами”, щоб уникнути проведення нових розподільчих ліній у Європі та забезпечити стабільність як всередині, так і по другий бік кордонів нового Союзу. Поставлено за мету створення та розвиток “зони процвітання та дружнього сусідства”, створення “кола друзів”, з яким ЄС “здійснює тісні та мирні стосунки, стосунки співробітництва”, створення разом з “сусідами” “зони спільного процвітання та спільних цінностей, що має за основу більш глибоку економічну інтеграцію, інтенсифіковані політичні і культурні відносини, підвищений рівень транскордонного співробітництва та спільну відповідальність щодо попередження конфліктів між ЄС та його сусідами”. Стратегія сусідства стосується універсального спектру відносин (в т.ч. “політик” ЄС у питаннях закордонних справ, безпеки, торгівлі, розвитку, довкілля та ін.) на міжнародному, регіональному та місцевому рівнях, але головним напрямом ЄПС є відносини економічні, точніше, особлива структура цих відносин.

ЄПС не вирішує питань подальшого розширення ЄС та нового членства. Але, принаймні, вона визначає “сусідів”, які взагалі не мають таких перспектив – неєвропейські середземноморські країни. Також зазначено, що питання членства в ЄС залишається відкритим, особливо для тих європейських країн, які чітко висловили своє бажання приєднатися до ЄС. Хоча допускається, що, в принципі, питання розширення має бути обговорено, власне рамки “сусідських” відносин навіть у середньостроковому вимірі не включатимуть питань розширення. Разом з тим, щодо європейських країн-“сусідів” зазначено, що є країни, які “на разі не мають перспективи членства в ЄС”, а отже визнано існування країн, котрі такі перспективи мають (“європейськими сусідами” є, як відомо, Україна, Білорусь, Молдова, Вірменія, Грузія та Азербайджан). Таким чином, зважаючи на оцінку, яку структурами ЄС дано Україні як лідеру серед європейських країн-сусідів у розвитку відносин в рамках ЄПС, можна з впевненістю стверджувати, що в рамках ЄПС за Україною фактично визнано, хоча й у непрякій формі, перспективу членства у ЄС.

Звертає на себе увагу те, що країни-сусіди ЄС мають суттєво різний рівень розвитку. Треба взяти до уваги і різний стан та інтенсивність їх відносин з ЄС, а також юридичну форму. Так, з деякими неєвропейськими країнами Середземномор’я здійснюються відносини на основі раніше укладених угод про асоціацію (включно про зону вільної торгівлі, наприклад, з Ізраїлем). З іншого боку, угоди про партнерство та співробітництво, які ЄС уклав у першій половині 90-х років з Україною та Молдовою, не передбачають, на відміну від угод про асоціацію, преференційного режиму торгівлі як договірної умови, хоча й припускають можливість введення такого режиму у майбутньому за наявності угоди про це. Відповідно різному стану реформ та економічного розвитку очікується і різна динаміка подальшого прогресу у відносинах з ЄС. Не зважаючи на формально однакові можливості, що пропонуються, диференціація між країнами-сусідами залишається суттєвою складовою розвитку відносин в рамках ЄПС.

ЄПС є “довготерміновим підходом, що сприяє реформам, сталому розвитку і торгівлі”. Щодо України, то вона має згідно ЄПС реальні перспективи користувача усіх переваг статусу “сусіда”. Можливість участі у внутрішньому ринку ЄС підтверджує визначальну роль економічних відносин, зокрема з торгівлі та інвестицій, з точки зору “сусідської” стратегії щодо України. Реальний прогрес, який демонструватиме наявність спільних цінностей та імплементацію політичних, інституційних та економічних реформ, включно з “вирівнюванням” (aligning) законодавства щодо європейських правових принципів, первинного та вторинного законодавства Співтовариства, практики Суду ЄС та так званого “м’якого права ЄС”, тобто всього правового надбання Європейського Союзу (EU *acquis*), відкриває перед Україною як країною-сусідом ЄС перспективу подальшої інтеграції і лібералізації для забезпечення вільного руху осіб, товарів, послуг та капіталу. Згідно з ЄПС, якщо країна-сусід досягає такого рівня, то “вона стає ближчою до ЄС настільки, наскільки це можливо для країни, що не має статусу члена ЄС”. Цим визначається, так би мовити, “верхня планка” досягнень у “сусідських” відносинах.

Максимізація економічної активності та виробництва, прискорення економічного зростання як “фон” для розвитку відносин між ЄС та країнами-“сусідами” потребуватимуть сильної регуляторної влади та ефективної незалежної судової влади, які мають повноваження охороняти та захищати права власності. Встановлення пан-європейського рівня відкритого та інтегрованого ринку, що діє на основі сполучних гармонізованих правил і подальшої їх лібералізації, має принести, згідно з ЄПС, значні економічні та інші вигоди як ЄС, так і “сусідам”. Політична, регуляторна і торговельна регламентація, яка підвищує економічну стабільність та забезпечує верховенство права, підвищуватиме, у свою чергу, привабливість для інвесторів та зменшуватиме, чутливість “сусідів” до зовнішніх та внутрішніх кризових потрясінь.

Долучення до внутрішнього ринку ЄС залежить, згідно з концепцією ЄПС, головним чином, від прогресу, що демонструє ефективну імплементацію політичних, інституційних та економічних реформ. Цей прогрес має включати “вирівнювання” законодавства щодо EU *acquis*.

На довгострокову перспективу європейські “сусідські” ініціативи мають просуватися далі у напрямку домовленості, в якій відносини ЄС з сусідніми країнами, за кінцевим підсумком, поєднуюватимуться у такі тісні політичні та економічні зв’язки, які на разі використовуються у рамках Угоди про Європейський економічний простір 1992 р. (EEA) [11], куди входять ЄС і країни-члени ЄС та країни Європейської асоціації вільної торгівлі (EFTA): Норвегія, Ліхтенштейн та Ісландія (тобто, до рівня так званої “норвезької моделі”). Хоча інтеграційна форма, подібна до ЕЕА, не включає, на відміну від рівня інтеграції у самому ЄС, єдиної торговельної політики та єдиного митного тарифу, перспектива інтеграції, подібної до ЕЕА, накладатиме на Україну більш глибокі та ширші обов’язки, особливо коли йдеться про “вирівнювання” щодо законодавства ЄС

або про імплементацію законодавства. Так, одним з термінів, які європейські експерти використовують для опису правової системи ЕЕА, є “гомогенність”, тобто, коли ті або інші положення формулюються ідентично до відповідних положень законодавства ЄС і їм надається однаковий сенс та дії на територіях учасників ЕЕА. Для того, щоби досягти рівня “гомогенності”, учасники ЕЕА мають бути здатними досягти спільного, паралельного розвитку правопорядку ЄС та ЕФТА на теренах, що покриваються Угодою про ЕЕА. Для цього необхідно взяти до уваги як вимоги ЄС, тобто таку автономію при виробленні рішень, щоби не зазнав шкоди розвиток внутрішнього законодавства ЄС, так й бажання країн ЕФТА брати участь у виробленні рішень [12].

Отже, пріоритетна роль при запровадженні ЄПС щодо України належить економічним, зокрема, торговельним відносинам та створенню зони вільної торгівлі, поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС з його “чотирма свободами” і аж до створення відносин, ідентичних відносинам в рамках ЕЕА; невід’ємною частиною відносин “сусідства” виступає правова інтеграція; адекватні правові заходи з боку України є невід’ємною умовою для договірної (конвенційного) преференційного режиму торгівлі та для інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Ініціатива “Східного партнерства”, продекларована на саміті у Празі 07.05.2009 р. у спільній декларації представників інституцій ЄС, двадцяти семи країн-членів ЄС та шести країн-“партнерів”, що належать до пострадянського простору Східної Європи (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) [13], стала значним кроком у розвитку відносин України та ЄС. Як відомо, останні розвиваються як на двосторонній, так й на багатосторонній основі. При цьому, до двосторонніх відносин варто прирахувати не тільки відносини за участі власне Європейського Союзу в особі його інститутів, а й відносини з Україною, коли на боці ЄС беруть участь також держави-члени ЄС (наприклад, відносини за Угодою про партнерство та співробітництво 1994 р.).

Звичайно, “Східне партнерство” (СП) - це ініціатива багатосторонньої співпраці, але, разом з тим, вона, як зазначається у Спільній декларації самміту, базується на існуючих двосторонніх відносинах ЄС та країн-членів з вищезазначеними країнами, є “доповненням” та розвитком цих відносин на новому рівні, але не їх альтернативою. СП має керуватися принципом диференціації та “обумовленості” (conditionality) і, отже, не є перешкодою для амбіцій тої чи іншої країни з числа “східних партнерів” щодо її подальших двосторонніх відносин з ЄС, в тому числі, очевидно, - й амбіцій щодо повноправного членства у ЄС. Крім того, відносини ЄС в рамках СП мають розвиватися “паралельно” співробітництву ЄС з “третьими країнами”, тобто, - паралельно й двостороннім стосункам з країнами “шістки”, включаючи Україну. Цим підкреслюється, що СП не протиставляється відносинам з будь-якою третьою країною, наприклад, Росією. Стосовно регіональних ініціатив щодо відносин між ЄС та країнами з числа “шістки”, СП виконує “компліментарну” функцію, тобто СП та регіональні ініціативи (такі як Чорноморська синергія – Black Sea Synergy за участі ЄС, України та інших країн) є взаємодоповнюючими. Слід зазначити також й те, що СП передбачає як багатосторонні, так й двосторонні заходи.

СП - це напрям співпраці, який прямо формулюється як інтеграційний. При цьому варто зазначити, що інтеграційна складова вже була раніше внесена як перспектива на рівні двосторонніх відносин в рамках Плану дій Україна – ЄС 2005 р. (у Розділі 16.3). Але варто відзначити й те, що План дій було схвалено на рівні органів з забезпечення Угоди про партнерство та співробітництво Україна – ЄС, тоді як СП – на найвищому рівні.

Базоване на ЄПС, СП є її “східним виміром”, але має відмінності від її формату. ЄПС будується на наявності спільного суходільного або морського кордону. СП ж виникло як результат розмежування, що сталося в рамках власне ЄПС, на “Середземноморську” (“Союз для Середземномор’я”) та “Східну” групу країн. Це розмежування має додаткову ознаку – Середземноморська група – це країни, які не мають навіть теоретичних перспектив на входження до ЄС в силу свого не-європейського географічного розташування. У той же час “Східна” група – це європейські, принаймні географічно, країни, - а це дозволяє останнім теоретично вже сьогодні, згідно зі ст. 49 Договору про Європейський Союз, подати заявку на членство в ЄС.

Другим важливим аспектом є те, що СП має нові порівняно з ЄПС в цілому цілі – “політичну асоціацію та економічну інтеграцію між ЄС та зацікавленими країнами-партнерами”, що має досягатися за умови відповідних політичних та соціально-економічних реформ в країнах-партнерах [14]. Варто відзначити, що асоційовані відносини вже існують між ЄС та деякими учасниками ЄПС (наприклад, Тунісом), але відносини економічної інтеграції – це нова

перспектива, що виникла в рамках ЄПС. Ця перспектива не обмежується створенням зони вільної торгівлі (ЗВТ). Хоча остання відкриває шлях до інтегрування, саме по собі створення ЗВТ в її класичному вигляді, тобто, за стандартами Світової організації торгівлі (Стаття XXIV Генеральної угоди з тарифів і торгівлі), не є інтеграцією в повному розумінні, оскільки не передбачає інтегративних ознак – наднаціонального органу, який наділений з боку учасників зони владними повноваженнями, та інтеграційних наднаціональних правових норм. Проте формулювання угоди про ЗВТ в рамках СП (“глибока та всеосяжна угода про ЗВТ”), презумуючи правові стандарти СОТ, вочевидь, передбачає певні додаткові елементи порівняно з двосторонніми ЗВТ, що існують в рамках ЄПС. Крім того, варто зазначити, що ЗВТ з країнами ЄПС почали створюватися на двосторонній основі ще до ініціювання ЄПС (ЗВТ ЄС – Марокко та ін.).

Треба підкреслити, що, не зважаючи на багатосторонній характер СП, майбутні угоди про асоціацію мають укладатися на двосторонній основі між відповідним “партнером” та ЄС. Це ж стосується й угод про ЗВТ, хоча на перспективу не виключається створення мережі (a network) “поглиблених та всеосяжних зон вільної торгівлі” (deep and comprehensive FTAs) на основі двосторонніх ЗВТ між ЄС та країнами “шістки”. Таким чином, мається на увазі так зване “нове покоління” угод про асоціацію, що включатимуть далекоюсяжну інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС.

Важливим аспектом СП є “мобільність громадян та візова лібералізація” для країн-партнерів паралельно з узгодженими процесами реадмісії нелегальних мігрантів, а також довгострокова перспектива індивідуального переходу тих чи інших країн-“партнерів” до “повної візової лібералізації”, тобто, взаємного скасування віз.

Ще один аспект СП – співробітництво з метою довгострокового, стабільного та безпечного постачання та транзиту енергії, покращення регулювання, ефективного використання енергії та збільшення використання її відновлюваних джерел, досягнення енергетичної незалежності.

Не зважаючи на двосторонні стосунки, що впливають з багатостороннього СП, партнерство має чітку багатосторонню основу. Це стосується системи спільного прийняття рішень, що планується, а також “вироблення спільних позицій” та “спільної діяльності” ЄС та країн-партнерів СП. Передбачається відносно чітка схема регулярних зустрічей на вищому (раз на два роки) рівні та на рівні міністрів закордонних справ (раз на рік), що, у свою чергу, має на меті подальше вдосконалення СП. Крім того, заплановано зустрічі для подальшої розробки і впровадження чотирьох так званих “тематичних платформ”, запропонованих Європейською комісією.

Перша платформа - демократія, належне державне врядування (good governance) і стабільність. Для цієї платформи запропоновано напрямки: демократія та права людини; правосуддя, свобода та безпека; безпека та стабільність. Другою платформою є економічна інтеграція і конвергенція з секторальною політикою ЄС. Її напрямками запропоновано: торгівлю та регуляторну апроксимацію; соціально-економічний розвиток; напрямок щодо охорони довкілля та зміни клімату. Третя платформа - енергетична безпека. Її напрямками запропоновано: посилення рамкових умов та солідарності у сфері енергетичної безпеки; підтримку інфраструктури розвитку, взаємних зв'язків та диверсифікації постачань; гармонізацію енергетичної політики. Четверта платформа – контакти між людьми; запропоновані напрямки: культура; освіта і дослідження.

Представники сторін від кожної платформи мають звітувати про результати роботи на щорічних зустрічах міністрів закордонних справ. При цьому участь країн СП у діяльності платформ має бути добровільною та базуватися на принципі співробітництва. До СП закладено також й перспективу співробітництва між власне партнерами “шістки” без участі ЄС. СП передбачає співробітництво (в тому числі інвестиційне) на базі як публічного, так й приватного секторів економіки.

Крім чотирьох платформ, які відображають загальні ідеї, СП включає також так звані “провідні ініціативи” (flagship initiatives), які мають надати СП додаткового імпульсу, реального змісту та зримих обрисів. Це: 1) інтегрована програма управління кордонами; 2) підтримка малого та середнього бізнесу; 3) сприяння регіональному ринку електроенергії, енергетичній ефективності та поновлюваним джерелам енергії (робота у цій сфері вже почалася реалізацією Програми INOGATE); 4) розбудова Південного енергетичного коридору, зокрема, проекту трубопроводу “Набукко” (Україна не прийматиме безпосередньої участі у проекті); 5) співпраця з попередження та готовності до природних та техногенних катастроф і відповіді на них. Ці конкретні заходи підлягають фінансуванню з боку ЄС.

Варто також відзначити принципи, на яких базується СП, - міжнародного права та основоположних цінностей, включаючи демократію, верховенство права та пошану до прав людини і основоположних свобод, а також ринкову економіку, сталий розвиток та належне державне врядування.

“Східне партнерство” не є суб’єктом права, але привертає до себе увагу процедурна форма його створення – “заснування” (establishing), що притаманно міжнародним та наднаціональним об’єднанням, які мають міжнародну правосуб’єктність (зокрема, ЄС). СП пов’язується з перспективою створення “Сусідського економічного співтовариства”, причому останнє має формуватися за взірцем ЕЕА [15] (ЕЕА – договірне об’єднання, що не має статусу суб’єкта права).

3. Двосторонні відносини згідно з Планом дій Україна – ЄС та “Порядком денним асоціації Україна – ЄС”. Перспективний асоційований статус України щодо ЄС

Першим кроком в напрямку економічної інтеграції України до ЄС став План дій Україна-ЄС, схвалений створеною ще згідно з УПС Радою з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом 21.02.2005 р.[16] з метою реалізації ЄПС щодо України, зокрема, участі у внутрішньому ринку ЄС [17]. Прийняття Плану змінило практику схвалення короткострокових “спільних стратегій” ЄС, що мала місце щодо України. За умови виконання Плану дій було передбачене поширення на Україну певних існуючих в ЄС програм та документів. План дій став доповненням до зобов’язань, що містяться в УПС, та своєрідним містком між УПС та майбутньою новою базовою угодою. Планом дій було передбачено, що ця угода має бути угодою нового типу, що посилюватиме співробітництво з ЄС (new enhanced agreement), порівняно з країнами, які не підпадають під категорію “сусідів” ЄС.

Серед нових перспектив партнерства, економічної інтеграції та співробітництва Планом дій було визначено просування за рамки співробітництва до значного рівня інтеграції, у тому числі інтеграції через частку України у внутрішньому ринку ЄС та можливість для України брати зростаючу участь у ключових аспектах “політик” ЄС (тобто, відокремлених напрямів діяльності, поряд з політикою внутрішнього ринку).

На наступному етапі має початися процес створення спільних правових норм та нормативних блоків задля підвищеного рівня форм співробітництва: зона вільної торгівлі, митний союз, економічний союз, спільний ринок в окремих галузях, спільний ринок, єдиний внутрішній ринок. Ці механізми мають бути задіяними як послідовно, так і паралельно, наприклад, режим вільної торгівлі міг би доповнюватися паралельною участю України у внутрішньому ринку ЄС в окремих пріоритетних промислових секторах, у яких досягнуто “вирівнювання” з європейською та міжнародною регуляторною та адміністративною практикою з питань стандартів, технічного регулювання і оцінки відповідності. Виникла також необхідність поширення інтегрованого енергетичного ринку ЄС на Україну та створення для цього в ЄС відповідної законодавчої бази.

Треба прийняти до уваги, що регулювання стандартів, технічне регулювання та оцінка відповідності вже почали функціонувати в ЄС та Україні як “гармонізовані сфери” руху товарів. Як відомо, в ЄС ці питання вирішуються за допомогою директив, тобто законодавчих актів, що потребують змін у законодавстві країн-членів ЄС. У цих сферах мова йде не тільки про добровільну імплементацію законодавства ЄС в Україні, а й про “вирівнювання” щодо регуляторної і адміністративної практики ЄС і міжнародної практики та про їх “добровільне застосування”. Якщо ж йдеться про сфери, інструментом регулювання у яких виступають регламенти ЄС - акти, що не потребують імплементації і діють безпосередньо, то в цих сферах перед Україною ставляться більш жорсткі та однозначні односторонні умови: наприклад, скасувати так зване “неавтоматичне” ліцензування (тимчасові дозволи на вивезення чи ввезення через митний кордон товарів, на які встановлено квоти), гармонізувати ліцензування операцій та реєстраційні вимоги у відповідності з існуючими у ЄС та скасувати дискримінаційні заходи щодо ввезення товарів (п.31 Плану дій). Регламенти мають застосовуватися без будь-яких відхилень, але, звичайно, також добровільно, як й директиви. При цьому механізм може бути як “транспозитарним”, тобто, через перенесення норм ЄС до внутрішнього законодавства України, так і безпосереднім, через пряме застосування. Проте, слід зауважити, що останній варіант потребує змін у законодавстві України, зокрема, в Конституції України, де не передбачені іноземні правові акти у якості правових джерел прямої дії.

Як один з пріоритетів до Плану дій було включене поступове усунення обмежень та нетарифних бар'єрів, що заважають двосторонній торгівлі, лібералізація якої, у свою чергу, є передумовою для початку процесу входження України до внутрішнього ринку ЄС. Вирішення нагальних питань, а також, звичайно, наявність чітких правових перспектив та реальних правових завдань було визначено як запоруку успішного процесу “конвергенції” у сфері економічного законодавства України та ЄС, яка виступатиме більш високим рівнем у процесі правової інтеграції та відкриватиме перспективу набуття статусу учасника внутрішнього ринку ЄС.

2008 року закінчився 10-річний строк чинності УПС, після чого почав діяти механізм щорічного автоматичного подовження строку. Разом з тим, ще у березні 2007 року почались переговори з нової угоди. Після вступу України до СОТ відкрилася перспектива заснування глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, переговори з якої почались у лютому 2008 року. Результатом Паризького самміту ЄС–Україна 09.09.2008 р. була домовленість щодо формулювання назви нової двосторонньої “посиленої” угоди як угоди про асоціацію [18]. Це стало значним кроком, бо зміна назви стала ознакою також й зміни змісту, рівня та сутності майбутньої угоди порівняно з УПС.

На засіданні в Парижі лідери ЄС і України визнали, що Україна як європейська країна розділяє спільні з країнами Євросоюзу цінності. Відзначено, що нова угода про асоціацію має відновити для ЄС та України спільні інституційні рамки, полегшити процес поглиблення стосунків у всіх областях і підсилити політичну асоціацію і економічну інтеграцію через взаємні права і зобов'язання. визнали, що поступова конвергенція України та ЄС, особливо в правовій царині, сприятиме подальшому прогресу стосунків ЄС - Україна. Відзначено також, що, оскільки переговори та ратифікація займатимуть певний час перед тим, як повна Угода зможе набрати чинності, має бути підготовлена також тимчасова угода.

Угода про асоціацію Україна - ЄС та її імплементаційні інструменти мають консолідувати демократичні реформи, зокрема реформу судової влади, повагу до верховенства права та прав людини, прозорість і демократичну відповідальність, боротьбу з корупцією, а також зростання участі громадян у творенні рішень в Україні. Як невід'ємна складова Угоди - заснування поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі Україна - ЄС має вести до поступової та все більш поглибленої інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС паралельно з імплементацією відповідних елементів EU acquis.

Трирічний строк Плану дій ЄС-Україна було подовжено [19] з тим, щоби згодом замінити його новим подібним документом. Такий документ було підписано 16.06.2009 року на засіданні Ради із співробітництва Україна-ЄС (набув чинності з 25.11.2009 р.). За своїм статусом “Порядок денний асоціації Україна-ЄС” [20] – це політичний та “довідковий документ”, а за своєю природою - документом “м'яким”, гнучким, розрахованим на свою подальшу модифікацію. Він призначений слугувати “дорожньою картою”, супроводжуючи процес підготовки та уведення в дію угоди про асоціацію Україна - ЄС. Документ визначає такі конкретні пріоритети взаємин як політичний діалог, права людини, зовнішня та безпекова політика, економіка. Відзначається, що він є документом “спільної власності та спільної відповідальності сторін за його виконання”, хоча мова при цьому не йде про міжнародно-правову відповідальність. Разом з тим, в ньому міститься ціла низка питань правової діяльності з імплементації угоди про асоціацію (Див. додаток до цієї статті).

Варто звернути увагу на те, що термін “асоціація” застосовується в угодах ЄС з третіми країнами, що їх укладено на основі ст. 310 Договору про заснування Європейського Співтовариства (ДзЄС) (теперішня ст. 217 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС)), який міститься у пакеті Лісабонського договору 2007 р. [21]), згідно з якою ЄС може укладати з однією чи більше державами або міжнародними організаціями угоди про створення асоціації, яка передбачає взаємні права та обов'язки, спільні дії та особливі процедури [22]. В інших угодах (як, наприклад, в УПС з Україною) фігурує термін “партнерство”. Взятий у такому контексті, він означає добровільне об'єднання ЄС та третьої держави для досягнення спільної мети загального характеру та конкретних завдань шляхом надання одне одному певних привілеїв, дотримання певних правил поведінки, взаємного покладання обов'язків, зокрема, утримуватися від певних дій. Широко вживаним є й термін “стратегічне партнерство”, який означає вид партнерства, що відрізняється довготерміновим чи безстроковим характером, особливими спільними пріоритетами, особливими привілеями та підвищеним рівнем договірної співпраці.

Відмінність термінології полягає в тому, що “партнерство” передбачає пошук сторонами прийняттого для них спільного договірного правового режиму, а “асоціація”, крім цього,

уможливилося інший варіант – поширення на країну законодавства, яким вже керується інша країна (країни). У випадку “асоціації” з ЄС - це законодавство ЄС (певні його частини), яким керуються країни-члени ЄС та власне ЄС, причому третя країна не є присутньою в інституціях ЄС. Така угода може відсилати до конкретних актів ЄС, якими керуються обидві сторони (наприклад, ст.19 Європейської угоди про створення асоціації між Республікою Болгарія з однієї сторони, та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, з іншої сторони, від 08.03.1993 р., що діяла до 01.01.2007 р.).

“Партнерство” передбачає певні процедури співпраці та спільні інституційні рамки. Разом з тим, чинні угоди про “партнерство” не надають спільним структурам компетенції приймати обов’язкові для сторін “партнерства” рішення. Лише на перспективу не виключається створення структур, що наділені визначеними повноваженнями, наприклад, в рамках “Східного партнерства”. На відміну від “партнерства” “асоціація” мала, згідно ДзЄС, передбачати створення “інституційних рамок шляхом організації процедури співпраці” (п.3 ст.300). Хоча тепер у ДфЄС терміни “угоди про асоціацію” та “угоди, що встановлюють особливі інституційні рамки шляхом організації процедур співпраці” відокремлюються (ст. 218 (ба)), у всякому разі. угоди про “асоціацію” завжди презумують можливість надання обов’язкового характеру рішенням інституційних структур.

Щодо “асоціації”, то найближчим до України та прийнятним для неї зразком мають бути, скоріш за все, “середземноморські угоди” [23]. Але, з іншого боку, згідно з оцінкою ФРН за підсумками її головування в ЄС у першій половині 2007 р., “посилена” угода ЄС з Україною, що має включати “глибоку та всеосяжну” угоду про зону вільної торгівлі, може послужити взірцем для подальших угод з іншими “країнами-сусідами” ЄС [24] (очевидно, включаючи середземноморських та інших “сусідів”, ще не пов’язаних з ЄС угодою про асоціацію). Згідно з резолюцією Європарламенту, ЄПС має відкрити можливість діалогу ЄС з індивідуальними країнами-партнерами ЄПС шляхом запрошення, де і коли це буде прийнятним, до участі у таких сферах діяльності ЄС як спільна зовнішня політика та політика безпеки, а також представництва без права голосу у дискусіях в рамках робочих груп Ради ЄС з відповідних питань, зокрема, боротьби проти тероризму, “міжнародного співробітництва заради розвитку”, прав людини, міжнародних організацій тощо [25]. Зазначені перспективи є реальними для України і відповідали би сутності угоди, що має у назві термін “асоціація”.

Термін “Угода про асоціацію” підкреслює різницю відносно відомих “європейських угод” з країнами Центральної та Східної Європи, які нині вже стали повноправними членами ЄС, або відносно “європейського партнерства” (наприклад, з Чорногорією), де терміни “європейська”, “європейське” відображають процес підготовки до вступу до ЄС. Термін “угода про асоціацію” підкреслює також, що мова не йде про “кандидатство”, а лише про можливу перспективу повного членства у майбутньому. Щодо України, згідно з рекомендацією Європарламенту на адресу Ради ЄС від 12.07.2007 р., про таку можливість слід зазначити в угоді про асоціацію з Україною, яка має бути укладеною “на основі ст. 310 ДзЄС” [26]. Посилаючись на рішення Ради ЄС від 22.01.2007 р., Рекомендація називає метою переговорів з Україною „поглиблення політичного співробітництва та досягнення поступової економічної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС”. Навіть коли йдеться про те, що, на нашу думку, можна було б сформулювати як “обмежену інтеграцію” в рамках ринку ЄС, це фактично відкриває для України кінцеву перспективу статусу, який можна сформулювати як статус “економічного учасника ЄС без відносин політичного членства”.

Першим етапом цього процесу може бути створення спільних ринків товарів та послуг у галузевому вимірі – енергетика, транспорт, сталеливарні вироби тощо. Другим етапом може бути вихід за межі традиційних засобів міжнародної торгівлі, поступове приєднання України до “чотирьох свобод” та створення спільного ринку з країнами ЄС на рівні, що був при заснуванні колишнього Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). У кінцевому підсумку – це остаточна інтеграція ринку України до внутрішнього ринку ЄС з перспективою переходу до спільної з ЄС та країнами-членами ЄС економічної політики та повноцінного представництва України в інституціях ЄС при вирішенні питань внутрішнього ринку ЄС.

Якщо прийняти до уваги зазначені вище висновки, змістовний контекст терміну “асоціація” є здатним охопити “поглиблене політичне співробітництво”, та участь у “політиках” та програмах ЄС. Але інтеграційної складової він повною мірою не охоплює. Крім того, порівняно з угодою про партнерство “додана вартість” угоди про асоціацію має створюватися не стільки збільшенням сфер співробітництва, скільки кардинальною зміною підходів.

Щодо зони вільної торгівлі, то тут треба враховувати цілі та контрольні рівні. Послідовність економічного наближення є важливою, щоб освідчуватися, що лібералізація дійсно допомагає розвитку. Таким чином, преференційні торговельні відносини (зокрема, запровадження ЗВТ) зумовлюватимуться відкритістю ринку України, зміцненням режиму захисту права власності та інвестицій.

Набуття асоційованого статусу є, безперечно, важливим етапом на шляху до повноправного членства в ЄС. І вже на цьому етапі необхідно враховувати існуючі вимоги для вступу до ЄС. Відповідно до ст. 49 ДЕС, будь-яка європейська держава може звернутися із заявою про бажання стати членом Союзу. Критерієм приєднання до Союзу виступає шанування засадничих цінностей Союзу: людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та прав людини у суспільстві, де превалюють плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність, рівність чоловіків та жінок. Отже, європейська інтеграція України має здійснюватися у тій мірі, у якій Україна поділятиме ці цінності. Тому, вочевидь, усі акти України, як суто євроінтеграційні документи і міжнародні угоди України, так й поточне законодавство України, мають на них орієнтуватися. Зважаючи на зміни в Конституції України, які мали б відбутися у разі активних євроінтеграційних зрушень, треба було б, щоби ці цінності знайшли у реформованій Конституції України належне місце. Питання також в тому, щоб перш за все усунути із поточного законодавства України або реформувати достатньою мірою ті норми (а їх ще багато), які цим вимогам суперечать, а також задіяти надійні механізми правореалізації, зокрема, реформовану судову систему.

Отже, перспектива асоційованого статусу України щодо ЄС породжує нові питання щодо інтеграційного правового регулювання. Можна визначити такі види формату інтеграційного правового регулювання за глибиною та інтенсивністю регулювання: 1) формат УПС та СОТ, тобто імплементація УПС та норм і принципів правової системи СОТ; 2) формат ЄПС, зокрема, регулювання з метою зайняття “частки” на внутрішньому ринку ЄС; 3) формат інтеграційного регулювання відповідно до результатів переговорів щодо угоди про асоціацію, зокрема – про зону вільної торгівлі; 4) нарешті, на перспективу можна визначити формат регулювання відповідно до “передвступної” угоди, тобто такої, що передбачала би повноправне членство.

Додаток

Правові питання діяльності з імплементації угоди про асоціацію, передбачені Порядком денним асоціації Україна – ЄС

Зміцнення стабільності, незалежності та ефективності інституцій, що гарантують верховенство права, зокрема:

а) сприяння процесу конституційної реформи для подальшого розвитку конституційної системи ефективного контролю та збалансованості між державними інститутами у світлі відповідних рекомендацій Венеційської комісії;

б) посилення функціонування місцевого та регіонального самоврядування, включаючи використання відповідних стандартів, що містяться у Європейській хартії місцевого самоврядування;

в) тісна співпраця у реформуванні та підвищенні можливостей системи публічної адміністрації в Україні.

Забезпечення незалежності суддів та ефективності судів та прокуратури, а також державних виконавчих органів шляхом:

а) продовження реформування судової влади та судової системи для подальшого зміцнення незалежності, неупередженості та професіоналізму суддів та судів, зокрема шляхом підвищення рівня підготовки суддів, інших офіційних осіб судів та прокурорів, а також підтримка персоналу судів та прокуратури та персоналу виконавчих органів;

б) ефективної імплементації та дотримання положень цивільного, кримінального та адміністративного кодексів та відповідних процесуальних кодексів, базованих на європейських стандартах.

Забезпечення всестороннього співробітництва з питань захисту прав людини та основоположних свобод, що включає як індивідуальні справи, так й питання міжнародно-правових актів з прав людини, зокрема, через:

а) сприяння імплементації міжнародних та регіональних стандартів прав людини;

- б) свободу слова, зібрань та асоціацій;
- в) забезпечення пошани до прав осіб, що належать до меншин;
- г) боротьбу проти застосування тортур та проти нелюдського та жорстокого поводження;
- д) забезпечення рівноправ'я чоловіків та жінок у соціальному та економічному житті та зростання участі жінок у публічному житті та у прийнятті рішень;
- е) забезпечення пошани до прав дітей;
- є) забезпечення пошани до прав профспілок та основних стандартів праці.

Боротьба з корупцією.

Підвищення рівня співпраці для сприяння міжнародному правосуддю та боротьбі з безкарністю.

Співробітництво з питань справедливості, свободи та безпеки.

Вирівнювання у сфері економічного законодавства, зокрема, перегляд Закону про Національний банк України з огляду на практику Європейського центрального банку за допомогою європейських експертів.

Розвиток законодавства України про технічне регулювання, стандартизацію, оцінку відповідності, ринковий нагляд, метрологію та акредитацію щодо положень, що регулюють обіг промислових товарів, у відповідності до рівня *acquis* ЄС задля усунення торговельних бар'єрів між ЄС та Україною.

Започаткування постійного діалогу між ЄС та Україною для забезпечення поступового наближення законодавства України про санітарію, фітосанітарію, продукти споживання та корми для тварин, здоров'я та благополуччя для тварин до відповідного законодавства ЄС.

Співробітництво у сфері державних закупівель, зокрема, спільна праця з метою заснування незалежного контролюючого органу на рівні, встановленому Директивою 89/665 із змінами, внесеними Директивою 2007/66, спільна праця з метою гармонізації законодавства України про державні закупівлі у відповідності з *acquis communautaire*, як це встановлено у Директивах 2004/17 та 2004/18.

Сприяння конвергенції конкурентного законодавства і практики в Україні до відповідного *acquis* ЄС, зокрема у сферах правил контролю за злиттям та принципів, що застосовуються при імplementації та реалізації законодавства про конкуренцію.

Прийняття заходів для імplementації стандартів, що регулюють інтелектуальну власність, що їх втілено у Директиві 2004/48 та Регламенті 1383/2003 щодо митних операцій; прийняття дієвих заходів проти контрафактної та піратської продукції (в тому числі, Інтернет-піратства) та забезпечення ефективної імplementації виконавчого законодавства та санкцій у відповідь на порушення прав інтелектуальної власності; посилення повноважень для чіткого та повного виконання на рівні публічної влади (адміністративної, судової та розпорядчих органів).

Забезпечення того, щоби відповідні законодавство та процедури, а також адміністративні та оперативні повноваження митної адміністрації, відповідали цілям ефективного контролю та підтримки полегшення законної торгівлі як принципового положення, забезпечуючи тим самим безпеку та попереджуючи обманні дії. Модернізована митна модель ЄС могла би бути використаною як базис.

Подальший розвиток митного законодавства України та його імplementаційних положень до рівня міжнародних правил та стандартів, що застосовуються у сфері митниці та торгівлі, включаючи ті, що їх розроблено ЄС, Всесвітньою митною організацією (зокрема переглянута Кіотська конвенція), СОТ, ООН (наприклад, Конвенція 1982 р. про гармонізацію контролю на кордонах), співробітництво у імplementації сучасної Гармонізованої системи з огляду на прийняття Комбінованої номенклатури ЄС та забезпечення чіткої та зрозумілої класифікації товарів. Забезпечення високих стандартів цілісності. Зокрема на кордонах шляхом застосування заходів, що відображають принципи Арушської декларації ВМО. Співробітництво щодо подальшого вдосконалення процедур і практики митної оцінки з тим, щоб зробити їх більш прозорими та ефективними, в тому числі шляхом обміну найкращою практикою імplementації стандартів СОТ (Угода про імplementацію статті VII ГАТТ 1994 р.), зокрема в тому, що стосується довідкових цін для визначення митної вартості; здійснення усіх необхідних кроків для полегшення майбутньої участі України у Робочій групі ЄС-ЄАВТ та у робочій групі ЄС/ЗВТЕС; вироблення за підтримки ЄС на запит України та імplementація всестороннього стратегічного плану для Державної митної служби України для вирівнювання транзитного законодавства України з конвенціями ЄС/ЗВТЕС про спільні транзитні процедури та спрощення формальностей у торгівлі товарами, з огляду на забезпечення майбутнього членства України у зазначених

конвенціях та участі у спільній транзитній системі; оцінка можливості започаткування механізмів для обміну інформацією, зокрема щодо товарів та автомобілів, на рівні з відповідними стандартами та регламентами стосовно захисту інформації.

Інтеграція ринків енергії, що включає:

а) працю в напрямку швидкого приєднання України до Договору про енергетичне співтовариство;

б) посилення повноважень та незалежності Національної комісії з регулювання електроенергії (НКРЕ), включаючи встановлення законодавчих рамок, необхідних для цієї мети;

в) здійснення всіх необхідних кроків для введення в дію закону України про принципи функціонування ринку природного газу який має бути у відповідності до норм ЄС (Директива 2003/55/ЄС, Регламент ЄС 1775/2005);

г) повну імплементацію Спільної декларації інвестиційної конференції щодо відновлення та модернізацію української газотранзитної системи від 23.03.2009 р.;

д) прискорення роботи в напрямку інтеграції єдиної електричної мережі України до центральноєвропейської електричної мережі у відповідності до вимог Союзу з координації передачі електроенергії (UCTE).

Вдосконалення та спрощення податкового законодавства, включаючи, якщо це необхідно, його кодифікацію; вдосконалення міжнародного податкового співробітництва з метою поглиблення належного управління у податковій сфері. З огляду на чесну податкову конкуренцію, врахування принципів Кодексу поведінки для оподаткування бізнесу.

Співробітництво для підтримки України у підготовці до імплементації та у власне імплементації транспортногo *acquis* ЄС, зокрема:

а) імплементація правил щодо обов'язкового часу на керування автомобілем та періодів відпочинку в міжнародному транспортному секторі відповідно до європейських стандартів;

б) розгляд умов та необхідних підготовчих кроків для досягнення вільного переміщення автомобілів у відповідності зі стандартами ЄС щодо ваги та габаритів;

в) підготовка та імплементація реформи портового сектора (розділення операційних та комерційних функцій);

г) завершення роботи над всесторонньою Угодою про спільний авіаційний простір;

д) розроблення та імплементація нового Повітряного кодексу України;

е) гармонізація законодавства про авіаційну безпеку та посилення адміністративних повноважень авіаційної адміністрації.

Співробітництво для підтримки України у підготовці до імплементації та у власне імплементації *acquis* ЄС з охорони навколишнього середовища, зокрема:

а) посилення адміністративних повноважень на національному, регіональному та локальному рівнях, в тому числі через розробку ефективних інспекційних та виконавчих повноважень;

б) подальший розвиток та імплементація природоохоронного законодавства України, природоохоронної стратегії і планів, зокрема, щодо оцінки впливу на довкілля, стратегічної оцінки навколишнього середовища, доступу до екологічної інформації, участі громадськості;

в) імплементація Кіотського протоколу через діалог в рамках Робочої групи ЄС - Україна із зміни клімату щодо нової угоди про зміну клімату, що її має бути укладено після 2012 року, критеріїв відповідності для використання механізмів Кіотського протоколу та вироблення заходів, спрямованих на зменшення кліматичних змін та адаптації до них.

Питання права компаній:

а) поглиблення співробітництва з усіх питань права компаній шляхом обміну досвідом та інформацією щодо найкращої практики та поточних регуляторних рамок;

б) підготовка до імплементації *acquis* ЄС шляхом прогресуючого зближення корпоративного законодавства України з *acquis* ЄС щодо права компаній;

в) покращення функціонування права компаній шляхом постійного перегляду, модернізації відповідного законодавства та його застосування, включаючи акціонерні товариства;

г) спрощення правил та процедур реєстрації юридичних осіб, включаючи компанії, та фізичних осіб, включаючи підприємців, щодо започаткування та ліквідації бізнесу;

д) подальший розвиток політики корпоративного управління та сприяння приведенню її у відповідність з кодексом корпоративного управління ЄС на рівні міжнародних стандартів, а також поступова апроксимація з правилами та рекомендаціями ЄС у цій сфері.

Вдосконалення національного законодавства про попередження та протидію проти “відмивання грошей” та фінансового тероризму, зокрема, імплементація 40 рекомендацій плюс 9 спеціальних рекомендацій Групи з цільових фінансових дій (Financial Action Tasks Force - FATF), а також законодавства ЄС, що спрямоване проти відмивання грошей та на боротьбу проти фінансування тероризму (зокрема, положення Директиви 2005/60 про запобігання використанню фінансової системи на цілі відмивання грошей та фінансування терористів: Директива 2006/70; Регламент 1781/2006; Регламент 1889/2005.

Оцінка відповідності законодавства України про електронні комунікації щодо *acquis* ЄС у цій сфері.

Співробітництво для підтримки України у підготовці до імплементації та у власне імплементації *acquis* ЄС з питань аграрного розвитку та розвитку села шляхом підвищення активності для започаткування аграрного діалогу, зокрема через розроблення та імплементацію нового плану дій з метою наближення цього сектору до політики ЄС та законодавства ЄС з аграрних питань та питань розвитку села.

Використання доступних інструментів (перш за все, Угоди з науки і технології між ЄС та Україною) для підготовки для можливого приєднання України до Рамочної дослідницької програми ЄС.

Підготовка до імплементації *acquis* ЄС щодо захисту споживачів та співробітництво, щоби, зокрема, посилити адміністративні повноваження щодо реалізації заходів по захисту споживача, включаючи заходи судової та законодавчої гілок влади та організації громадянського суспільства з “транспозиції” законодавства ЄС та його подальшої імплементації та виконання.

Підготовка до імплементації *acquis* ЄС в сфері рівності, антидискримінації, здорових та безпечних умов праці та трудового права.

Обмін найкращою практикою імплементації Рамкової конвенції з та бачного контролю та міжнародних регламентів з охорони здоров'я.

Здійснення спільної роботи та обміну думками для сприяння подальшої інтеграції України до Європейського простору вищої освіти у контексті її членства у Болонському процесі; робота в напрямку взаємного академічного та професійного визнання кваліфікації, дипломів сертифікатів про освіту.

Прийняття усіх заходів для швидкого набрання чинності в Україні Конвенції ЮНЕСКО 2005 р. про захист та сприяння розмаїттю культурного виявлення.

Транскордонне та регіональне співробітництво, зокрема, імплементація Меморандуму про домовленість щодо започаткування регулярного діалогу з регіональної політики та розвиток регіонального співробітництва.

Підготовка до імплементації аудіо-візуального *acquis* ЄС, зокрема, Директиви ЄС 2007/65 від 11 грудня 2007 р. про послуги аудіо-візуальних медіа, що доповнює Директиву Ради 89/552, координація певних положень законодавства, підзаконних нормативних актів та адміністративної діяльності у країнах-членах ЄС щодо ведення діяльності з телевізійного мовлення.

Література

- 1.Folsom, Ralph H., European Union Law. - St.Paul, Minn.: West Group, 1999. – P.24-25
- 2.Council Regulation (EC) No 384/96 of 22 December 1995 on protection against dumped imports from countries not members of the European Community // Official Journal of the European Communities. – 1996. - L 56 (Art. 1 (2)); Council Regulation (EC) No 2117/2005 of 21 December 2005 amending Regulation (EC) No 384/96 on protection against dumped imports from countries not members of the European Community // Official Journal of the European Union. – 2005. - L 340. - P.17
- 3.Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine // Official Journal of the European Communities. – 1998. - L 49; Угода про партнерство та співробітництво. Повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 16 червня 1994 року. – Київ: Представництво Європейської Комісії в Україні [б.р.]. – 69 с.
- 4.Підписання може бути прогнозованим на кінець 2010 р.
- 5.European Council Common Strategy of 11 December 1999 on Ukraine // Official Journal of the European Communities. – 1999. - L 331. - P. 1-9
- 6.Communication from the Commission to the Council and the European Parliament “Wider Europe – Neighborhood: A New Framework for relations with our Eastern and Southern Neighbors”. – Brussels, 11.3.2003. – COM (2003) 104 final, 11.03.2003. – <http://europa.eu>. Commission of the European Communities. Communication from the Commission. European Neighborhood Policy. Strategy Paper. COM(2004) 373 - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>.; Communication from the Commission to the Council and the European

- Parliament on strengthening the European Neighborhood Policy, Brussels, 4 December 2006 / Strengthening the European Neighborhood Policy. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.delucr.cec.eu>; Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “Global Europe: a stronger partnership to deliver market access for European exporters”. – Brussels. – COM /2007/final, 18 April 2007 - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 7.Commission Staff Working Paper. European Neighborhood Policy. Country Report. Ukraine (COM(2004)373 final). - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 8.Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal of the European Union. - 2007. - C 306. - Volume 50. - P.1; Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. - 2008. - C 115. - P.1-388.
- 9.Copenhagen European Council, Presidency Conclusions, 12-13 December 2002. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 10.Communication from the Commission “Paving the way for a New Neighborhood Instrument”. – Brussels, 01.07.2003. – COM (2003) 393 final. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 11.Agreement on the European Economic Area. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://secretariat.efta.int/WEB/European Economic Area/EEAAgreement/EEAAgreement/](http://secretariat.efta.int/WEB/European%20Economic%20Area/EEAAgreement/EEAAgreement/)
- 12.Bright C., Williams K. Understanding the European Economic Area: Context, Institutions, and Legal Systems / Business Law in the European Economic Area. – Oxford: Clarendon Press, 1994. – P. 8-9
- 13.Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit. 7 May 2009, Prague. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 14.У цій статті зміст та цілі “Союзу для Середземномор’я” не розглядаються.
- 15.Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Eastern Partnership. – Brussels, 3 December 2008. – COM (2008) 823/4. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 16.Proposed EU/Ukraine Action Plan - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 17.В українській версії Плану дій Україна-ЄС йдеться про перспективу “просування за рамки партнерства до значного рівня інтеграції, включаючи участь у внутрішньому ринку ЄС” (План дій Україна-Європейський Союз. – К.: ТОВ “Компанія Лік”, 2006. – С.5)
- 18.EU-Ukraine Summit: Joint Declarations. Paris, 9 September 2008 – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.delukr.ec.europa.eu/press_releases.html
- 19.Joint evaluation report on EU-Ukraine Action Plan is published [28.03.2008] – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.delukr.ec.europa.eu/files/eu/_ukraine/ukraine_eu_joint_evaluation_2008_en_pdf
- 20.EU-Ukraine Cooperation Council Thirteen Meeting, Luxemburg, 16 June 2009 // EU Press Release. 11051/09 (Presse 180) - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>
- 21.Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal of the European Union. - 2007. - C 306. - Volume 50. - P.1; Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. - 2008, C 115. - P.1-388.
- 22.Treaty Establishing the European Community / European Union Law. Selected Documents. – St.Paul, MN: West Group. – 2002. - P.123-124
- 23.Наприклад: Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Tunisia, of the other part // Official Journal of the European Communities. – 1998. - L 97. - P.2
- 24.General Affairs and External Relations Council (GAERC) 18/19 June 2007. Strengthening the European Neighbourhood Policy. Presidency Progress Report - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.delukr.ec.europa.eu>
- 25.European Parliament resolution on the European Neighborhood Policy (2004/2166(INI)). 19 January 2006 (paragraph 9) - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.delucr.cec.eu>
- 26.European Parliament recommendation of 12 July 2007 to the Council on a negotiation mandate for a new enhanced agreement between the European Community and its Member States of the one part and Ukraine of the other part (пункти 5 і 7) - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.delucr.cec.eu>

ПРАВОВАЯ АПРОКСИМАЦИЯ УКРАИНЫ К УСЛОВИЯМ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА: ИТОГИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

А.К.Вишняков,

заведующий кафедрой права Европейского Союза и сравнительного правоведения
Одесской национальной юридической академии, д.ю.н.

*Соглашением о партнерстве и сотрудничестве между ЕС и Украиной вместе с другими совместными инструментами обеспечиваются правовые рамки отношений. Новые многосторонние механизмы Европейской политики соседства и Восточного партнерства должны стать дополнительной движущей силой этого процесса. Соглашение об ассоциации, которое будет вскоре заключаться, должно оновить совместные институциональные рамки ЕС-Украина, содействовать углублению отношений во всех сферах и укреплению политической ассоциации и экономической интеграции посредством взаимных прав и обязательств. Подтверждается, что постепенная конвергенция Украины относительно ЕС, в частности, в правовой сфере, должна внести вклад в дальнейший прогресс во взаимоотношениях. Соглашение об ассоциации ЕС-Украина и инструмент по ее имплементации ("Повестка дня", 2009) должны помочь консолидации демократических реформ, в частности, судебной реформы, уважения верховенства права и прав человека, транспарентности и демократической ответственности, борьбы с коррупцией, а также возрастанию участия граждан в процессе публичного принятия решений в Украине. Создание углубленной и всеохватывающей зоны свободной торговли ЕС-Украина должно вести к постепенной и еще более глубокой интеграции Украины во внутренний рынок ЕС параллельно с имплементацией соответствующих элементов *acquis* ЕС.*

Ключевые слова: ЕС, Украина, соглашение, партнёрство, сотрудничество, политическая ассоциация, экономическая интеграция, Европейская политика соседства, Восточное партнерство, зона свободной торговли, внутренний рынок.

LEGAL APPROXIMATION OF UKRAINE TO THE EUROPEAN UNION: RESULTS AND PERSPECTIVES

Oleksandr Vyshniakov

Doctor of Law, Head of the EU Law and Comparative Law Department, Odessa National Academy of Law

*The EU-Ukraine Partnership and Cooperation Agreement 1994 together with other joint instruments have provided appropriate legal framework. The new multilateral mechanisms of the European Neighborhood Policy and of the Eastern Partnership would be an additional engine to this process. The forthcoming Association Agreement would renew the EU-Ukraine common institutional framework, facilitate the deepening of relations in all areas and strengthen political association and economic integration through reciprocal rights and obligations. They acknowledged that gradual convergence of Ukraine with the EU, particularly in the legal area, would contribute to further progress in the EU-Ukraine relations. The EU-Ukraine Association Agreement and its implementing instrument ("Agenda", 2009) would help to consolidate democratic reforms, notably reform of the judiciary, respect for the rule of law and human rights, transparency and democratic accountability, the fight against corruption as well as increasing citizens' participation in public decision-making in Ukraine. The establishment of a deep and comprehensive Free Trade Area EU-Ukraine would lead to gradual and ever deeper integration of Ukraine with the EU internal market in parallel with the implementation of relevant elements of the EU *acquis*.*

Key words: EU, Ukraine, agreement, partnership, cooperation, political association, economic integration, European Neighborhood Policy, Eastern Partnership, free trade area, internal market.